Teismo praktikos rinkinys

GENERALINĖS ADVOKATĖS
JULIANE KOKOTT IŠVADA,
pateikta 2024 m. kovo 14 d.[1]

Sujungtos bylos C-639/22–C-644/22

X (C-639/22),
Stichting BPL Pensioen (C-643/22),
Stichting Bedrijfstakpensioensfonds voor het levensmiddelenbedrijf (BPFL) (C-644/22)
prieš
Inspecteur van de Belastingdienst Utrecht (C-639/22, C-643/22 ir C-644/22)
ir
Fiscale Eenheid Achmea BV (C-640/22),
Y (C-641/22)
prieš
Inspecteur van de Belastingdienst Amsterdam (C-640/22 ir C-641/22)
ir
Stichting Pensioenfonds voor Fysiotherapeuten
prieš
Inspecteur van de Belastingdienst Maastricht (C-642/22)

(*Rechtbank Gelderland* (Gelderlando apygardos teismas, Nyderlandai) prašymai priimti prejudicinį sprendimą)

„Prašymai priimti prejudicinį sprendimą – Pridėtinės vertės mokesčio direktyva – Neapmokestinimas – Investicinių fondų valdymas – Sąvoka – Panašumas į KIPVPS – Pensijų fondai – Investuotojų investavimo rizika“

I. Įvadas

1. Keliuose vienu metu Nyderlandų teismo pateiktuose prašymuose priimti prejudicinį sprendimą keliamas klausimas, ar tam tikri profesinių pensijų fondai turi būti laikomi specialiais investiciniais fondais, kaip jie suprantami pagal Direktyvos 2006/112/EB dėl pridėtinės vertės mokesčio bendros sistemos (toliau – PVM direktyva)[2] 135 straipsnio 1 dalies g punktą, ir, jei taip, kokiomis sąlygomis. Pagal šią nuostatą „specialius investicinius fondus“ apibrėžia valstybės narės.

[1] Originalo kalba: vokiečių.

[2] 2006 m. lapkričio 28 d. Tarybos direktyva (OL L 347, 2006, p. 1), bylose reikšmingų metų (2009 m.) redakcijos; paskutinį kartą iš dalies pakeista 2022 m. birželio 3 d. Tarybos direktyva (ES) 2022/890, kuria dėl neprivalomo atvirkštinio apmokestinimo mechanizmo, taikomo tam tikroms prekėms ir paslaugoms, kurias tiekiant ar teikiant gali būti sukčiaujama, ir kovos su sukčiavimu pridėtinės vertės mokesčiu Greitojo reagavimo mechanizmo taikymo laikotarpio pratęsimo iš dalies keičiama Direktyva 2006/112/EB (OL L 155, 2022, p. 1).

Nyderlandai bylose nagrinėjamų profesinių pensijų fondų kol kas nėra apibrėžę kaip specialių investicinių fondų, todėl preziumuoja, kad jiems teikiamos valdymo paslaugos turi būti apmokestinamos PVM.

2. Sąvokos „specialus investicinis fondas“ apibrėžtį, kurią turi nustatyti valstybės narės, iš dalies nulemia Sąjungos teisė, konkrečiai – KIPVPS direktyva. Todėl Teisingumo Teismas jau nagrinėjo klausimą, ar pensijų fondų valdymas neapmokestintinas PVM, kai (ir dėl to, kad) jie panašūs į KIPVPS [3]. Dabar Teisingumo Teismas turi galimybę patikslinti šią jurisprudenciją.

3. Be to, reikia išsiaiškinti, kokiomis sąlygomis apmokestinamieji asmenys gali tiesiogiai remtis PVM direktyvos 135 straipsnio 1 dalies g punkto nuostata dėl neapmokestinimo. Visų pirma kyla klausimas, kokiu mastu neutralumo principas apriboja valstybių narių diskreciją apibrėžiant „specialų investicinį fondą“. Konkrečiai reikia išsiaiškinti, ar galimybė PVM neapmokestinti tam tikrų pensijų fondų (nacionalinės pensijų sistemos trečiosios pakopos) turi būti taikoma ir kitiems pensijų fondams (šiuo atveju – antrosios pakopos).

II. Teisinis pagrindas

A. Sąjungos teisė

1. PVM direktyva

4. PVM direktyvos 135 straipsnio 1 dalies g punkte nustatyta:

„1. Sandoriai, kurių valstybės narės neapmokestina PVM:

[<…>]

g) specialių investicinių fondų, kaip juos apibrėžia valstybės narės, valdymas“.

2. KIPVPS direktyva

5. Direktyvos 2009/65/EB dėl įstatymų ir kitų teisės aktų, susijusių su kolektyvinio investavimo į perleidžiamus vertybinius popierius subjektais (KIPVPS), derinimo (toliau – KIPVPS direktyva) [4] 1 straipsnio 2 dalyje nustatyta:

„2. Šioje direktyvoje ir vadovaujantis 3 straipsniu KIPVPS laikomi subjektai:

a) kurių vienintelis tikslas yra iš visuomenės pritraukto kapitalo kolektyvinis investavimas į perleidžiamus vertybinius popierius arba kitą likvidų finansinį turtą, minimą 50 straipsnio 1 dalyje, ir kurie veikia pasinaudodami rizikos paskirstymo principu; ir

[3] 2014 m. kovo 13 d. Sprendimas *ATP PensionService* (C-464/12, EU:C:2014:139) ir 2013 m. kovo 7 d. Sprendimas *Wheels Common Investment Fund Trustees ir kt.* (C-424/11, EU:C:2013:144).

[4] 2009 m. liepos 13 d. Tarybos direktyva (OL L 302, 2009, p. 32), bylose reikšmingų metų redakcijos; paskutinį kartą iš dalies pakeista 2021 m. gruodžio 15 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2021/2261, kuria iš dalies keičiama Direktyva 2009/65/EB, kiek tai susiję su kolektyvinio investavimo į perleidžiamuosius vertybinius popierius subjektų (KIPVPS) valdymo įmonių naudojimusi pagrindinės informacijos dokumentais (OL L 455, 2021, p. 15).

b) kurių investiciniai vienetai savininkų pageidavimu yra tiesiogiai ar netiesiogiai atperkami ar išperkami už tų subjektų turtą. Veiksmai, kurių imasi KIPVPS, siekdamas užtikrinti, kad jo investicinių vienetų biržos vertė labai nesiskirtų nuo jo grynojo turto vertės, laikomi lygiaverčiais tokiam atpirkimui ar išpirkimui.

Valstybės narės gali leisti, kad KIPVPS būtų sudaryti iš keleto investicinių padalinių.“

B. Nyderlandų teisė

6. *Wet op de omzetbelasting 1968* (1968 m. Apyvartos mokesčio įstatymas) 11 straipsnio 1 dalies i punkto 3 papunktyje nustatyta:

„1. Nutarimu nustatytinomis sąlygomis neapmokestinamos:

i) šios <…> paslaugos:

3) investicinių fondų ar investicinių bendrovių bendroms investicijoms sukaupto turto valdymas.“

III. Šešių prašymų priimti prejudicinį sprendimą faktinės aplinkybės

7. Visi prašymai priimti prejudicinį sprendimą susiję su specialiaisiais profesinių pensijų fondais. Bylose C-639/22 (*X*), C-641/22 (*Y*), C-642/22 (*Stichting Pensioenfonds voor Fysiotherapeuten*), C-643/22 (*Stichting BPL Pensioen*) ir C-644/22 (*Stichting Bedrijfstakpensioensfonds voor het levensmiddelenbedrijf* – BPFL) ieškovai yra patys fondai. Jie naudojosi užsienyje įsisteigusių valdytojų paslaugomis ir už jas, kaip paslaugų gavėjai, turi sumokėti PVM. Byloje C-640/22 (*Fiscale Eenheid Achmea BV*) nacionalinėje teritorijoje įsisteigusi ieškovė pati teikė valdymo paslaugas pensijų fondui ir už jas turi sumokėti PVM.

8. Bylose nagrinėjami profesinių pensijų fondai remiasi tuo, kad jie yra „specialūs investiciniai fondai“, kaip tai suprantama pagal PVM direktyvos 135 straipsnio 1 dalies g punktą. Tokiu atveju valdymo paslaugos būtų neapmokestinamos PVM. Nyderlandų mokesčių administratorius nesutinka su šiuo argumentu ir nurodo Nyderlandų pensijų sistemos ir konkrečiai nagrinėjamų profesinių pensijų fondų struktūrą.

9. Pavyzdį, kokia yra pagrindinėse bylose konkrečiai nagrinėjamų profesinių pensijų fondų struktūra, galima rasti byloje C-644/22. Ieškovas šioje byloje yra maisto pramonės profesinių pensijų fondas. Darbuotojų dalyvavimas šiame pensijų fonde privalomas pagal teisės aktus.

10. Ieškovo pensijų sistema grindžiama pensijų išmokų sutartimis, kaip tai suprantama pagal Nyderlandų pensijų įstatymą; joje, be kita, numatyta, kad pensija gali būti mokama visą gyvenimą arba tam tikrą laikotarpį. Pensijos apskaičiavimo pagrindas yra atlyginimas, nuo kurio privaloma mokėti pensijų draudimo įmoką, atskaičiavus kasmet nustatomą neapmokestinamąją sumą. Taigi teisių į pensijų išmokas ir pensijų išmokų dydis pirmiausia priklauso nuo darbo užmokesčio dydžio ir darbo stažo.

11. Pensijų išmokos finansuojamos pagal kapitalo padengimo principą. Be to, pagal Nyderlandų teisės aktus taikomi tam tikri reikalavimai dėl pensijų fondų strateginio padengimo lygio, t. y. fondo turto (aktyvų) ir esamų pensijų įsipareigojimų (pasyvų) dabartinės vertės santykio. Šių reikalavimų laikymasis užtikrinamas valstybės priežiūra.

12. Apdrausti darbuotojai įgyja teises į pensiją, kurios gali būti kasmet koreguojamos pagal vartotojų kainų indeksą (vadinamasis indeksavimas). Teisių į pensijas arba pensijų išmokas didinimas (vadinamoji priemoka) turi būti padengtas iš investicijų grąžos. Be to, priemoka negali būti mokama, jei padengimo lygis tampa mažesnis už tam tikrą ribą. Anksčiau priemoka buvo mokėta tik 2009 m.

13. Kraštutiniu atveju profesinių pensijų fondas, priešingai, gali būti įpareigotas sumažinti teises į pensijų išmokas ir teises į pensiją. Dėl žemo padengimo lygio 2020 m. gruodžio 31 d. ieškovas pateikė *De Nederlandsche Bank* (Nyderlandų centrinis bankas) atitinkamą gaivinimo planą. Jame numatyta iki 2021 m. gruodžio 31 d. sukauptas pensijas sumažinti 0,85 %.

14. Kitų prašymų priimti prejudicinį sprendimą (C-639/22, C-640/22, C-641/22, C-642/22 ir C-643/22) faktinės aplinkybės yra panašios.

15. Papildomas bylos C-641/22 ypatumas yra tai, kad darbdaviai laikotarpiui nuo 2014 iki 2020 m. suteikė 250 000 000 EUR dydžio garantiją, kad būtų pasiektas numatytas pensijų kaupimo rezultatas.

16. Byloje C-640/22 nagrinėjamas pensijų fondas jau nuo 2018 m. sausio 1 d. nevykdo aktyvaus turto kaupimo. Be to, dėl žemo padengimo lygio jis buvo įpareigotas visą savo turtą perduoti draudikui arba kitam pensijų fondui.

IV. Prašymai priimti prejudicinį sprendimą

17. Ieškovai skundžia kompetentingam *Rechtbank Gelderland* (Gelderlando apygardos teismas, Nyderlandai) sprendimą nustatyti PVM. Teismas sustabdė bylų nagrinėjimą ir pagal SESV 267 straipsnį visose bylose pateikė toliau išdėstytą pirmąjį klausimą, o byloje C-644/22 – papildomai antrąjį klausimą:

„1. Ar Pridėtinės vertės mokesčio direktyvos 135 straipsnio 1 dalies g punktas turi būti aiškinamas taip, kad pensijų fondo, kaip antai nagrinėjamo pagrindinėje byloje, dalyviai gali būti laikomi prisiėmusiais investavimo riziką, ir ar dėl to pensijų fondas yra „specialus investicinis fondas“, kaip tai suprantama pagal šią nuostatą? Ar šiuo atveju svarbu:

– ar dalyviai prisiima individualią investavimo riziką, ar pakanka, kad dalyviams kolektyviai ir niekam kitam tektų atsakomybė už investicijų rezultatus,

– kokio dydžio yra kolektyvinė ar individuali rizika,

– kiek, nustatant pensijų išmokų dydį, yra svarbūs kiti veiksniai, pavyzdžiui, pensijų kaupimo laikotarpis, darbo užmokesčio dydis ir diskonto norma?

Byloje C-641/22 papildomai:

– kad darbdavys 2014–2020 metų laikotarpiu suteikė iki 250 000 000 EUR dydžio garantiją, kad būtų pasiektas numatytas pensijų kaupimas?

Byloje C-640/22 alternatyviai papildomai:

– kad pensijų fondas nuo 2018 m. sausio 1 d. aktyvaus kaupimo nebevykdo ir kad dėl mažo strateginio padengimo lygio jis visą turtą turi pervesti draudikui ar kitam pensijų fondui?

2. Ar mokesčių neutralumo principas reiškia, kad taikant Pridėtinės vertės mokesčio direktyvos 135 straipsnio 1 dalies g punktą fondams, kurie nėra KIPVPS, reikia įvertinti ne tik tai, ar jie yra panašūs į KIPVPS, bet ir tai, ar vidutinio vartotojo požiūriu jie yra panašūs į kitus fondus, kurie, nors ir nėra KIPVPS, bet kuriuos valstybė narė laiko specialiais investiciniais fondais?“

18. Visi šeši prašymai priimti prejudicinį sprendimą pagal Procedūros reglamento 54 straipsnį buvo sujungti, kad būtų bendrai vykdoma rašytinė ar žodinė proceso dalis ir priimtas bendras sprendimas.

19. Procese Teisingumo Teisme šeši ieškovai (X, Y, *Stichting BPL Pensioen*, *Stichting Bedrijfstakpensioensfonds voor het levensmiddelenbedrijf*, *Fiscale Eenheid Achmea BV*, *Stichting Pensioenfonds voor Fysiotherapeuten*), Nyderlandų Karalystė, Danijos Karalystė ir Europos Komisija pateikė rašytines pastabas ir dalyvavo 2023 m. spalio 5 d. surengtame teismo posėdyje.

V. Teisinis vertinimas

20. Ieškovai remiasi PVM direktyvos 135 straipsnio 1 dalies g punktu, pagal kurį valstybės narės neapmokestina „specialių investicinių fondų, kaip juos apibrėžia valstybės narės, valdym[o]“ sandorių.

21. Pirmasis prejudicinis klausimas susijęs su sąvoka „specialus investicinis fondas“ tiek, kiek jos apibrėžtį nulemia Sąjungos teisė[5] (apie tai – A dalyje). Antrasis prejudicinis klausimas susijęs su valstybėms narėms pagal PVM direktyvos 135 straipsnio 1 dalies g punktą suteikiamu įgaliojimu apibrėžti sąvoką „specialus investicinis fondas“ ir su klausimu, kokie Sąjungos teisėje nustatyti apribojimai joms taikomi apibrėžiant šią sąvoką (apie tai – B dalyje).

A. Dėl pirmojo prejudicinio klausimo

22. Pirmuoju prejudiciniu klausimu siekiama išsiaiškinti, kokias ypatybes turi turėti pensijų fondas, visų pirma – kokią investavimo riziką turi prisiimti jo dalyviai tam, kad jis turėtų būti laikomas „specialiu investiciniu fondu“ (apie tai – 1 skirsnyje). Taip pat kyla – bent jau papildomas – klausimas, ar ši teisės nuostata gali būti tiesiogiai taikoma apmokestinamųjų asmenų naudai (apie tai – 2 skirsnyje).

1. Dėl sąvokos „specialus investicinis fondas“

23. PVM direktyvos 135 straipsnio 1 dalies g punkte numatyta neapmokestinimo galimybe siekiama, kad tiesioginis investavimas į vertybinius popierius ir investavimas naudojantis kitų subjektų valdomu specialiu investiciniu fondu PVM tikslais būtų vertinamas vienodai. Privačiam

[5] Žr. 2015 m. gruodžio 9 d. Sprendimą *Fiscale Eenheid X* (C-595/13, EU:C:2015:801, 46 punktas) dėl Direktyvos 77/388/EB 13 straipsnio B skirsnio d punkto 6 papunktyje įtvirtintos ankstesnės nuostatos, kurios formuluotė tapati PVM direktyvos 135 straipsnio 1 dalies g punkto formuluotei.

investuotojui investicija į specialų investicinį fondą PVM teisės aspektu negali būti nepalankesnė nei tiesioginė investicija [6]. Pastaruoju atveju neteikiama PVM apmokestinama valdymo paslauga, dėl kurios sumažėja investicijų grąža. Taigi kalbama apie PVM neutralumo užtikrinimą skirtingų investavimo formų atveju.

24. Pagal PVM direktyvos 135 straipsnio 1 dalies g punkto formuluotę valstybės narės turi apibrėžti specialius investicinius fondus, kurie gali pasinaudoti valdymo paslaugų neapmokestinimo galimybe. Vis dėlto, kai Sąjungoje KIPVPS direktyva buvo pradėta derinti investicinių fondų priežiūrą, Teisingumo Teismas apribojo šį valstybių narių įgaliojimą apibrėžti. Taigi valstybės narės turtą, kuris buvo reguliuojamas pagal ankstesnės redakcijos KIPVPS direktyvą, privalėjo kvalifikuoti kaip specialų investicinį fondą [7]. Taip valstybėms narėms pagal PVM teisę suteiktą įgaliojimą apibrėžti iš dalies nusvėrė priežiūros teisės derinimas [8].

25. Taigi nagrinėjami profesinių pensijų fondai turėtų būti apibrėžiami kaip „specialūs investiciniai fondai“, kaip tai suprantama pagal PVM direktyvos 135 straipsnio 1 dalies g punktą, jeigu jie būtų KIPVPS. O bylų šalys vienodai preziumuoja, kad profesinių pensijų fondai nėra KIPVPS [9].

26. Vis dėlto remiantis Teisingumo Teismo jurisprudencija, siekiant užtikrinti vienodas konkurencijos sąlygas, specialiais investiciniais fondais taip pat turi būti laikomi fondai, kurie nėra KIPVPS, bet turi tokias pačias ypatybes kaip šie ir vykdo tokius pačius sandorius ar bent jau turi panašias ypatybes, kad galėtų su jais konkuruoti [10].

27. Kokios konkrečiai tos ypatybės yra, iš ankstesnės jurisprudencijos nėra aišku. Teisingumo Teismas sprendimuose *Wheels Common Investment Fund Trustees* (toliau – Sprendimas *Wheels*) [11] ir *ATP PensionService* (toliau – Sprendimas *ATP*) [12] jau nagrinėjo pensijų fondų kvalifikavimo kaip specialių investicinių fondų klausimą. Vis dėlto abu sprendimai grindžiami konkretaus atvejo ypatumais. Taigi jais remiantis negalima atsakyti į klausimą, kaip turi būti kvalifikuojami šiuo atveju nagrinėjami pensijų fondai.

28. Taigi ir šiuo atveju reikia remiantis KIPVPS direktyvos 1 straipsnio 2 dalies pirmame sakinyje nustatytais kriterijais įvertinti, ar tokie pensijų fondai, kaip nagrinėjami bylose, panašūs į KIPVPS.

6 Šiuo klausimu žr. 2015 m. gruodžio 9 d. Sprendimą *Fiscale Eenheid X* (C-595/13, EU:C:2015:801, 34 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

7 2014 m. kovo 13 d. Sprendimas *ATP PensionService* (C-464/12, EU:C:2014:139, 46 punktas) ir 2013 m. kovo 7 d. Sprendimas *Wheels Common Investment Fund Trustees ir kt.* (C-424/11, EU:C:2013:144, 23 punktas).

8 2015 m. gruodžio 9 d. Sprendimas *Fiscale Eenheid X* (C-595/13, EU:C:2015:801, 46 punktas); taip pat žr. mano išvadas bylose *Fiscale Eenheid X* (C-595/13, EU:C:2015:327, 23 punktas), *JP Morgan Fleming Claverhouse Investment Trust ir The Association of Investment Trust Companies* (C-363/05, EU:C:2007:125, 32 punktas) ir *Abbey National* (C-169/04, EU:C:2005:523, 38 punktas).

9 Pavyzdžiui, dėl kitų profesinių pensijų fondų jau priimti 2014 m. kovo 13 d. Sprendimas *ATP PensionService* (C-464/12, EU:C:2014:139, 48 punktas) ir 2013 m. kovo 7 d. Sprendimas *Wheels Common Investment Fund Trustees ir kt.* (C-424/11, EU:C:2013:144, 25 punktas); pagrindinis motyvas yra tai, kad profesinių pensijų fondai atviri tik tam tikros srities ar profesinės grupės arba tam tikrų įmonių darbuotojams.

10 2014 m. kovo 13 d. Sprendimas *ATP PensionService* (C-464/12, EU:C:2014:139, 47 punktas), 2013 m. kovo 7 d. Sprendimas *Wheels Common Investment Fund Trustees ir kt.* (C-424/11, EU:C:2013:144, 24 punktas); taip pat žr. 2007 m. birželio 28 d. Sprendimą *JP Morgan Fleming Claverhouse Investment Trust ir The Association of Investment Trust Companies* (C-363/05, EU:C:2007:391, 48 ir paskesni punktai).

11 2013 m. kovo 7 d. Sprendimas *Wheels Common Investment Fund Trustees ir kt.* (C-424/11, EU:C:2013:144).

12 2014 m. kovo 13 d. Sprendimas *ATP PensionService* (C-464/12, EU:C:2014:139).

a) Kapitalo pritraukimas iš visuomenės

29. Pagal KIPVPS direktyvos 1 straipsnio 2 dalies pirmo sakinio a punktą kapitalas turi būti pritraukiamas iš visuomenės. Taigi fondas turi būti atviras neribotam skaičiui investuotojų.

30. Šiose bylose nagrinėjami pensijų fondai atviri ne visuomenei, o ribotai grupei investuotojų, t. y. tam tikros srities ar profesinės grupės arba tam tikrų įmonių darbuotojams. Jau vien dėl šios aplinkybės *prima facie* neįmanomas pensijų fondų panašumas į KIPVPS.

31. Šią išvadą patvirtina argumentas, kad, remiantis Teisingumo Teismo jurisprudencija, į KIPVPS panašūs tik tokie fondai, kurie su jais „konkuruo[ja]“ [13]. Konkurencija iš esmės gali vykti tik tarp investicinių fondų, kurių investuotojų grupė yra ta pati [14]. Dėl šios išvados 30 punkte nurodytų priežasčių pensijų fondų ir KIPVPS atveju taip nėra. Tai juo labiau taikytina, kai dalyvavimas profesinių pensijų fonde privalomas pagal teisės aktus. Privalomas dalyvavimas iš principo eliminuoja bet kokią konkurenciją dėl investuotojų.

b) Investavimas pagal rizikos paskirstymo principą

32. Kita esminė KIPVPS ypatybė yra ta, kad pritrauktas kapitalas į perleidžiamus vertybinius popierius ir (arba) kitą likvidų finansinį turtą, minimą KIPVPS direktyvos 50 straipsnio 1 dalyje, turi būti investuojamas pagal rizikos paskirstymo principą (KIPVPS direktyvos 1 straipsnio 2 dalies pirmo sakinio a punktas).

33. Bylų šalys vienodai preziumuoja, kad toks rizikos diversifikavimas yra. Prašymus priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas turi patikrinti, ar šis kriterijus iš tikrųjų tenkinamas.

c) Atpirkimo arba išpirkimo pareiga

34. Be to, KIPVPS direktyvos 1 straipsnio 2 dalies pirmo sakinio b punkte nustatyta, kad KIPVPS investiciniai vienetai savininkų pageidavimu yra tiesiogiai ar netiesiogiai atperkami ar išperkami už tų subjektų turtą. Taigi neapmokestinimas suponuoja panašią atpirkimo arba išpirkimo pareigą.

35. Taigi ir šiuo atžvilgiu pagrindinėse bylose nagrinėjami pensijų fondai greičiausiai nėra panašūs į KIPVPS kaip investavimo priemonę. Taip yra dėl to, kad, remiantis prašymus priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo pateikta informacija, išpirkimas galimas tik išimtiniu atveju. Juo labiau privalomo dalyvavimo atveju apdraustieji greičiausiai negali prieš pensijų fondą remtis teise dėl atpirkimo arba išpirkimo.

[13] 2015 m. gruodžio 9 d. Sprendimas *Fiscale Eenheid X* (C-595/13, EU:C:2015:801, 37 punktas), 2014 m. kovo 13 d. Sprendimas *ATP PensionService* (C-464/12, EU:C:2014:139, 48 punktas) ir 2013 m. kovo 7 d. Sprendimas *Wheels Common Investment Fund Trustees ir kt.* (C-424/11, EU:C:2013:144, 24 punktas).

[14] Žr. mano išvadą byloje *Fiscale Eenheid X* (C-595/13, EU:C:2015:327, 27 punktas) ir 2015 m. gruodžio 9 d. Sprendimą *Fiscale Eenheid X* (C-595/13, EU:C:2015:801, 48 punktas).

d) Ypatinga valstybės vykdoma priežiūra

36. Be to, panašiai kaip KIPVPS pagal KIPVPS direktyvos 12 straipsnį, pagrindinėse bylose nagrinėjamiems pensijų fondams Nyderlanduose turi būti taikoma ypatinga valstybės priežiūra [15].

37. Bylų šalys vienodai preziumuoja, kad, kalbant apie šiuo atveju nagrinėjamus Nyderlandų pensijų fondus, ši sąlyga tenkinama. Tai atitinka ir Direktyvą (ES) 2016/2341 dėl profesinių pensijų įstaigų veiklos ir priežiūros [16], pagal kurią profesinių pensijų sistemoms iš esmės turi būti taikoma valstybės priežiūra [17].

e) Investavimo rizika investicinių vienetų savininkui

38. Paskutinė esminė ypatybė yra investavimo rizikos investuotojui buvimas. KIPVPS direktyva siekiama užtikrinti veiksmingą ir vienodą investicinių vienetų savininkų apsaugą Sąjungoje [18]. Visgi tokia apsauga reikalinga tik jei yra investavimo rizika [19]. Ties šia ypatybe sutelkti visų bylų šalių argumentai.

39. Atitinkamai Teisingumo Teismas Sprendime *Wheels* paneigė, kad pensijų fondą būtų galima prilyginti KIPVPS, dėl to, kad pensija „visiškai nepriklauso nuo sistemos aktyvų vertės ir sistemos valdytojų atliktų investicijų, bet nustatoma pagal darbo darbdavio įmonėje stažą ir darbo užmokesčio sumą“ [20]. Sprendime *ATP* taip pat buvo nustatyta sąlyga, kad apdraustieji turi prisiimti investavimo riziką [21].

40. Šiose bylose pensijų modeliams būdinga tai, kad teisių į pensijų išmokas ir pensijų išmokų dydis, viena vertus, priklauso nuo darbo užmokesčio dydžio ir darbo stažo. Kita vertus, nuo investicijų grąžos gali priklausyti, ar teisės į pensijų išmokas ir pensijų išmokos bus indeksuojamos, ar, priešingai, mažinamos. Taigi investicijų grąža turi netiesioginę įtaką pensijų dydžiui.

41. Neaišku, ar tai yra panaši investavimo rizika. Siekiant atsakyti į šį klausimą, pensijų įsipareigojimus reikia diferencijuoti pagal jų pobūdį.

42. Jei iš pensijos sutarties kyla garantuotas pensijos įsipareigojimas, kuris visų pirma priklauso nuo darbo stažo ir darbo užmokesčio dydžio, teisę gauti išmokas turintys asmenys neprisiima *panašios* investavimo rizikos. Aplinkybės, kad pensijų išmokų arba teisių į jas dydis ribotu mastu netiesiogiai priklauso ir nuo investicijų grąžos, (kaip argumentavo ir Nyderlandai) nepakanka *panašiai* investavimo rizikai preziumuoti. Tam, kad būtų galima koreguoti (didinti arba mažinti) pensijos dydį, reikalingas atitinkamas padengimo lygis, siekiant, kiek įmanoma, garantuoti bent numatytą pensiją ir taip užtikrinti visų teisę gauti išmokas turinčių asmenų interesus. KIPVPS investuotojui, priešingai, jokios minimalios garantijos dėl jo investuoto turto grąžinimo nėra suteikiama.

[15] Žr. mano išvadą byloje *Fiscale Eenheid X* (C-595/13, EU:C:2015:327, 27 punktas) ir 2015 m. gruodžio 9 d. Sprendimą *Fiscale Eenheid X* (C-595/13, EU:C:2015:801, 48 punktas).

[16] 2016 m. gruodžio 14 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2016/2341 (OL L 354, 2016, p. 37).

[17] Žr. mano išvadą byloje *Fiscale Eenheid X* (C-595/13, EU:C:2015:327, 28 punktas), kurioje teikiama nuoroda dar į ankstesnę Direktyvą 2003/41/EB.

[18] Žr. KIPVPS direktyvos 3 konstatuojamąją dalį.

[19] Taip pat žr. generalinio advokato P. Cruz Villalón išvadą byloje *ATP PensionService* (C-464/12, EU:C:2013:840, 64 punktas).

[20] 2013 m. kovo 7 d. Sprendimas *Wheels Common Investment Fund Trustees ir kt.* (C-424/11, EU:C:2013:144, 27 punktas).

[21] 2014 m. kovo 13 d. Sprendimas *ATP PensionService* (C-464/12, EU:C:2014:139, 51 ir 52 punktai).

43. Jei pagal pensijos sutartį pensijos įsipareigojimas iš esmės priklauso nuo investuoto kapitalo vertės pokyčių, teisę gauti išmokas turintis asmuo negali tikėtis garantuoto dydžio pensijos. Priešingai, tokio asmens lūkestis tiesiogiai priklauso nuo jo investuoto turto vertės svyravimų. Taigi investavimo rizika – panašiai kaip KIPVPS atveju – tenka pačiam asmeniui.

44. Remdamasis tokia diferenciacija ir atsižvelgdamas į visas konkretaus atvejo aplinkybes prašymus priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas turi išnagrinėti, ar pagrindinėse bylose nagrinėjamos pensijų sutartys, vertinamos bendrai, apima iš pat pradžių garantuotus ar nuo investuoto kapitalo vertės pokyčių priklausančius pensijų įsipareigojimus. Reikia atsižvelgti į pagrindines atitinkamos pensijos sutarties sąlygas, taigi į garantuotų ir kintamų teisių į pensiją santykį.

45. Garantuotas pensijos dydis konkrečiu atveju – kaip byloje C-641/22 – gali būti užtikrinamas ir darbdavio suteikta garantija, kad bus pasiektas numatytas pensijų kaupimas. Vis dėlto ir tokiu atveju reikia bendrai įvertinti visas konkretaus atvejo aplinkybes.

46. Aplinkybė, ar pensijų fondas – kaip byloje C-640/22 – dar aktyviai kaupia turtą, nėra reikšminga. Svarbios tik atitinkamos pensijos sutarties sąlygos, o ne reali finansinė pensijų fondo situacija.

47. Kaip matyti iš Nyderlandų teismo prašymų priimti prejudicinį sprendimą, dauguma pagrindinėse bylose aptariamų modelių greičiausiai iš esmės yra garantuoti pensijų įsipareigojimai. Tokiu atveju teisę į pensiją ir teisę gauti išmokas turintys asmenys neprisiima investavimo rizikos, panašios į riziką KIPVPS atveju.

f) Tarpinė išvada

48. Pagrindinėse bylose nagrinėjami pensijų fondai nėra KIPVPS. Greičiausiai neįmanomas ir tokio su investiciniais vienetais susieto pensijų draudimo panašumas su KIPVPS – visgi tai turi įvertinti prašymus priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas. Visų pirma atitinkami pensijų fondai, kuriuose dalyvavimas yra privalomas, nėra atviri neribotam skaičiui investuotojų, taigi nėra ir konkurencijos su KIPVPS. Atrodo, nėra ir išpirkimo pareigos kaip KIPVPS atveju.

49. Kalbant apie kitą ypatybę – investavimo riziką, pažymėtina, kad pensijų įsipareigojimus reikia diferencijuoti pagal tai, ar jie yra iš pat pradžių garantuoti, ar priklauso nuo investuoto kapitalo vertės pokyčių. Tik pastarųjų atveju teisę į pensiją ir teisę gauti išmokas turintis asmuo prisiima investavimo riziką, panašią į riziką, kurią prisiima KIPVPS investuotojas.

50. Valstybės narės gali nuspręsti neapmokestinti ir tokių pensijų fondų, kokie nagrinėjami pagrindinėse bylose. Vis dėlto tokios pareigos pagal Sąjungos teisę jos neturi.

2. Papildomai: dėl tiesioginio PVM direktyvos 135 straipsnio 1 dalies g punkto taikymo

51. Tik jei Teisingumo Teismas padarytų išvadą, kad pagrindinėse bylose nagrinėjami pensijų fondai kvalifikuotini kaip specialūs investiciniai fondai, kiltų paskesnis klausimas – ar ieškovai gali remtis PVM direktyvos 135 straipsnio 1 dalies g punkto nuostata dėl neapmokestinimo, jei nacionalinė teisė negali būti aiškinama pagal Sąjungos teisę.

52. Tam direktyvos nuostatos turi būti pakankamai tikslios ir savo turiniu besąlygiškos [22]. Nuostatai įgyvendinti ar jos poveikiui atsirasti valstybės narės neturi priimti jokio kito teisės akto [23].

53. Atitinkamai Teisingumo Teismas vėlesniuose sprendimuose paneigė galimybę tiesiogiai taikyti PVM direktyvos 132 straipsnio 1 dalies nuostatas dėl neapmokestinimo, jei valstybės narės turi diskreciją apibrėžiant konkrečias ypatybes [24].

54. Vis dėlto Teisingumo Teismas nurodė, kad PVM direktyvos 135 straipsnio 1 dalies g punktas, nepaisant valstybių narių įgaliojimo apibrėžti, taikomas tiesiogiai [25]. Tai galima paaiškinti tuo, kad sąvokos „specialus investicinis fondas“ apibrėžtį nulemia Sąjungos teisė. Taip valstybių narių diskrecija, suteikiama įgaliojimu apibrėžti, sumažinama „iki nulio“ tiek, kiek sąvoka „specialus investicinis fondas“ yra suderinta KIPVPS direktyvoje.

55. Vis dėlto tiek, kiek valstybės narės turi diskreciją nuspręsti, ar investicinį fondą kvalifikuoti kaip specialų, kaip tai suprantama pagal PVM direktyvos 135 straipsnio 1 dalies g punktą, tiesiogiai taikyti šios nuostatos negalima. Taip yra dėl to, kad iš direktyvos nematyti, kokie, be KIPVPS, specialūs investiciniai fondai turi būti neapmokestinami, jei valstybė narė nėra nustačiusi atitinkamos apibrėžties.

56. Taigi ieškovai galėtų tiesiogiai remtis PVM direktyvos 135 straipsnio 1 dalies g punktu tik jei pagrindinėse bylose nagrinėjami pensijų fondai būtų panašūs į KIPVPS (ir nacionalinė teisė negalėtų būti aiškinama taip, kad atitiktų Sąjungos teisę).

B. Dėl antrojo prejudicinio klausimo

57. Antruoju prejudiciniu klausimu prašymus priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas siekia išsiaiškinti, ar mokesčių neutralumo principo pasekmė yra tai, kad, taikant PVM direktyvos 135 straipsnio 1 dalies g punktą, taip pat reikia išsiaiškinti, ar pagrindinėse bylose nagrinėjami pensijų fondai panašūs į kitus fondus, kuriuos valstybė narė laiko specialiais investiciniais fondais. Iš esmės klausiama, kokie apribojimai pagal Sąjungos teisę taikomi valstybėms narėms, joms naudojantis įgaliojimu apibrėžti, ir kokiu mastu jos privalo panašias paslaugas apmokestinti vienodai.

58. Vis dėlto šis klausimas svarbus tik tokiu atveju, jei nei bylose nagrinėjami pensijų fondai, nei valstybės narės kaip specialūs investiciniai fondai kvalifikuojami fondai nėra panašūs į KIPVPS. Be to, panašumas ieškovėms būtų naudingas tik tuomet, jei nacionalinė teisė galėtų būti aiškinama taip, kad atitiktų Sąjungos teisę. Taip yra dėl to, kad valstybėms narėms suteikto įgaliojimo apibrėžti srityje – kaip paaiškinta šios išvados 55 punkte – tiesiogiai taikyti PVM direktyvos nuostatų negalima.

[22] 2020 m. gruodžio 10 d. Sprendimas *Golfclub Schloss Igling* (C-488/18, EU:C:2020:1013, 26 punktas) ir 2017 m. vasario 15 d. Sprendimas *British Film Institute* (C-592/15, EU:C:2017:117, 13 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

[23] Žr. 2020 m. gruodžio 10 d. Sprendimą *Golfclub Schloss Igling* (C-488/18, EU:C:2020:1013, 27 punktas) ir 2015 m. liepos 16 d. Sprendimą *Larentia + Minerva ir Marenave Schiffahrt* (C-108/14 ir C-109/14, EU:C:2015:496, 49 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

[24] Pavyzdžiui, dėl sąvokos „kultūros paslauga“, vartojamos PVM direktyvos 132 straipsnio 1 dalies n punkte, priimtas 2017 m. vasario 15 d. Sprendimas *British Film Institute* (C-592/15, EU:C:2017:117, 14, 16, 23 ir 24 punktai), o dėl PVM direktyvos 132 straipsnio 1 dalies m punkto – 2020 m. gruodžio 10 d. Sprendimas *Golfclub Schloss Igling* (C-488/18, EU:C:2020:1013, 31 ir 42 punktai).

[25] 2007 m. birželio 28 d. Sprendimas *JP Morgan Fleming Claverhouse Investment Trust ir The Association of Investment Trust Companies* (C-363/05, EU:C:2007:391, 59 punktas) dėl beveik tapačios ankstesnės nuostatos, įtvirtintos Direktyvos 77/388/EB 13 straipsnio B skirsnio d punkto 6 papunktyje.

59. Valstybės narės, naudodamosi joms suteiktu įgaliojimu apibrėžti sąvoką „specialus investicinis fondas“, turi laikytis mokesčių neutralumo principo [26]. Pagal jį draudžiama paslaugas, kurios konkuruoja tarpusavyje, PVM aspektu vertinti skirtingai [27].

60. Atsižvelgiant į demokratijos principą, kuris yra viena iš ESS 2 straipsnyje nurodytų vertybių, kuriomis grindžiama Sąjunga, konstatuoti, kad demokratiškai išrinktas nacionalinis teisės aktų leidėjas pažeidė neutralumo principą, Teisingumo Teismas gali tik tuomet, kai diskrecija yra akivaizdžiai viršyta. Taip yra tik tokiu atveju, kai paslaugos, kurių teikimo sandoriai apmokestinami skirtingai, vidutinio vartotojo požiūriu yra beveik identiškos, taigi gali būti lengvai pakeičiamos viena kita [28].

61. Vienodo požiūrio klausimas šiose bylose kyla tik dėl to, kad pagal 2014 m. rugsėjo 19 d. *Staatssecretaris van Financiën* (valstybės finansų sekretorius, Nyderlandai) gaires vadinamoji individualioji įmokomis grindžiama pensijų sistema (Nyderlandų pensijų sistemos trečioji pakopa) yra „specialus investicinis fondas“, kurio valdymas neapmokestinamas.

62. Individualiąja įmokomis grindžiama trečiosios pakopos pensijų sistema, atrodo, siekiama, kad darbuotojai galėtų savanoriškai pasididinti kitas pensijų išmokas. Privalomo dalyvavimo profesinių pensijų fonde tikslas, priešingai, yra (bazinės pensijos (pirmosios pakopos) užtikrinimą viršijantis) privalomas visų darbuotojų draudimas. Jau vien dėl skirtingų tikslų, kurių siekiama (privalomu) dalyvavimu profesinių pensijų fonde (antroji pakopa) ir savanoriška individualiąja pensijų sistema (trečioji pakopa), abejoju jų panašumu. Taip pat, atrodo, galima tik ribota pensijų sistemos skirtingų pakopų konkurencija.

63. Be to, kaip nurodė prašymus priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, Nyderlandų mokesčių administratoriaus gairės grindžiamos prielaida, kad pagal individualiąją įmokomis grindžiamą pensijų sistemą apdrausti dalyviai prisiima investavimo riziką. Kaip jau paaiškinau, investuotojai pagal antrąją pakopą tokios investavimo rizikos neprisiima, jei tai yra iš esmės yra iš pat pradžių garantuoti pensijų įsipareigojimai (žr. šios išvados 42 punktą). Šis faktas taip pat greičiausiai prieštarauja minėtų pakopų panašumui.

64. Taigi esama reikšmingų skirtumų, rodančių, kad panašumas negalimas. Vis dėlto tai galutinai įvertinti pagal nurodytus kriterijus turi prašymus priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas.

65. Vadinasi, galiausiai valstybės narės, apibrėždamos sąvoką „specialus investicinis fondas“, kaip jis suprantamas pagal PVM direktyvos 135 straipsnio 1 dalies g punktą, turi laikytis mokesčių neutralumo principo. Vis dėlto pagal šį principą nedraudžiama valstybei narei diferencijuoti savo pensijų sistemos pakopų, turinčių skirtingą struktūrą, visų pirma skirti garantuotų ir nuo investuoto kapitalo vertės pokyčių priklausančių pensijų įsipareigojimų.

[26] 2015 m. gruodžio 9 d. Sprendimas *Fiscale Eenheid X* (C-595/13, EU:C:2015:801, 33 punktas), 2014 m. kovo 13 d. Sprendimas *ATP PensionService* (C-464/12, EU:C:2014:139, 42 punktas) ir 2013 m. kovo 7 d. Sprendimas *Wheels Common Investment Fund Trustees ir kt.* (C-424/11, EU:C:2013:144, 18 punktas).

[27] Žr., be kita ko, 2023 m. spalio 5 d. Sprendimą *Dyrektor Krajowej Informacji Skarbowej (Karštiems pieno gėrimams taikomas PVM)* (C-146/22, EU:C:2023:739, 46 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

[28] Žr. mano išvadą byloje *HPA – Construções* (C-433/22, EU:C:2023:655, 50 ir 51 punktai).

VI. Išvada

66. Taigi siūlau Teisingumo Teismui taip atsakyti į *Rechtbank Gelderland* (Gelderlando apygardos teismas, Nyderlandai) prejudicinius klausimus:

1. Direktyvos 2006/112/EB dėl pridėtinės vertės mokesčio bendros sistemos 135 straipsnio 1 dalies g punktas turi būti aiškinamas taip, kad panašus į KIPVPS, taigi – „specialus investicinis fondas“, yra toks investicinis fondas, kuris apytikriai atitinka Direktyvos 2009/65/EB dėl įstatymų ir kitų teisės aktų, susijusių su kolektyvinio investavimo į perleidžiamus vertybinius popierius subjektais (KIPVPS), derinimo 1 straipsnio 2 dalies pirmame sakinyje nustatytus kriterijus. Tai visų pirma suponuoja, kad investicinis fondas yra atviras visuomenei, kad, panašiai kaip KIPVPS atveju, yra išmokėjimo pareiga ir kad investuotojai prisiima panašią investavimo riziką. Pastaroji sąlyga daugiausia priklauso nuo to, ar pagal pensijos įsipareigojimą yra numatytos iš esmės garantuotos, ar nuo investuoto kapitalo vertės pokyčių priklausančios išmokos.

2. Taikant Direktyvos 2006/112 135 straipsnio 1 dalies g punktą dėl fondų, kurie nėra KIPVPS, reikia įvertinti ne tik tai, ar jie panašūs į KIPVPS, bet ir tai, ar jie panašūs į kitus fondus, kuriuos, nors jie nėra KIPVPS, valstybė narė laiko specialiais investiciniais fondais. Valstybė narė gali neapmokestinti tokių specialių investicinių fondų valdymo, bet turi laikytis neutralumo principo. Pagal jį nedraudžiama aiškiai diferencijuoti atitinkamos pensijų sistemos skirtingos struktūros pakopų, visų pirma skirti garantuotų ir nuo investuoto kapitalo vertės pokyčių priklausančių pensijų įsipareigojimų.